

FC Barcelona als sociaal-cultureel instituut door de jaren heen

Bram Schröder

5541735

Ges. Bachelor eindwerkstuk

Begeleider: J. Dijkman

Utrecht, 18/01/2018

Woordenaantal: 9496

Samenvatting

In 2017 speelt het instituut FC Barcelona (Barça) een maatschappelijke rol in het nieuw opgeleefde conflict tussen Spanje en Catalonië. De club kiest duidelijk partij voor de Catalaanse onafhankelijkheidsstrijd. De sportclub is dus nauw verbonden met het Catalaanse (cultuur)nationalisme.

Dit werk gaat in op deze verbondenheid en onderzoekt de sociaal-culturele functie(s) van sportclub FC Barcelona. Aan de hand van een uitgebreid theoretisch kader wordt onderzocht in hoeverre, en op wat voor een manieren, Barça vanaf haar oprichting tot en met het nieuw opgelaide conflict tussen Spanje en Catalonië anno 2017, een maatschappelijke functie vervulde binnen het proces van Catalaanse natie- en cultuurvorming. Barcelona FC heeft door de jaren heen, en zeker onder dictatorschappen van De Rivera en Franco, geacteerd als instituut waar Catalaanse cultuur in de vorm van taal en symbolen geuit kon worden. De club had een sociaal-cultureel bindende functie en tevens werden er nieuwe Catalaanse tradities gecreëerd. Ook anno 2017 tracht Barça deze functies weer op te pakken. Desalniettemin zet deze thesis ook kanttekeningen bij de daadwerkelijke invloed van deze sociaal-culturele functies van Barcelona FC.

Inhoudsopgave

INLEIDING	4
H1: THEORETISCH KADER	6
CULTUURVORMING EN NATIONALISME GEDEFINIEERD	7
ERIC HOBSBAWM	7
ERNEST GELLNER	8
KOSAKU YOSHINO	9
HOOFDSTUK 2: FC BARCELONA, DE GESCHIEDENIS VAN "MEER DAN EEN CLUB"	10
DE OPRICHTING VAN FOOTBALL CLUB BARCELONA	11
BARÇA ONDER DICTATOR PRIMO DE RIVERA	12
FC BARCELONA IN RELATIE TOT DE DICTATUUR VAN FRANCO	13
EEN NIEUWE SPAANSE REPUBLIEK EN DE HERINRICHTING VAN BARCELONA FC	14
JOAN LAPORTA; DE NIEUWE CLUBPRESIDENT	16
LAPORTA'S NALATENSCHAP	17
HOOFDSTUK 3: DE HISTORIE VAN FC BARCELONA GEKOPPELD AAN HET THEORETISCH KADER	18
ERIC HOBSBAWM	18
ERNEST GELLNER	20
KOSAKU YOSHINO	21
H4: ANNO 2017, DE ROL VAN FC BARCELONA IN HET NIEUWE OPGELAAIDE CONFLICT	24
VERANTWOORDING PRIMAIR BRONMATERIAAL	24
ANALYSE VAN HET PRIMAIR BRONMATERIAAL	25
ERIC HOBSBAWM	27
ERNEST GELLNER	28
KOSAKU YOSHINO	28
H5: CONCLUSIE	30
LITERATUURLIJST	31
LITERATUUR	31
(KRANT)ARTIKELN VAN WEBSITE	32
APPENDIX	36
BIJLAGE 1	36

Inleiding

De Spaans Catalaanse voetballer Gerard Piqué loopt met zijn ploeggenoten van het nationale team het trainingsveld op. Zijn hoofd wat naar beneden gebogen kijkt hij langs zijn glimmende voetbalschoenen heen naar de grond. Er klinkt geschreeuw en gefluit langs de kant. 'Lazer op!', 'lazer op!' scanderen de supporters.¹ Heeft Piqué soms een grote fout gemaakt in een wedstrijd eerder die week? Of heeft hij zich in de media negatief uitgelaten over de bondscoach waardoor de supporters nu boos zijn? Niets is minder waar. De verdediger van FC Barcelona heeft zich een dag eerder uitgesproken vóór het Catalaanse referendum voor onafhankelijkheid. Deze politieke keuze van de voetballer heeft ervoor gezorgd dat supporters van het nationale team hem niet meer in het nationale elftal willen zien. De Spaans – Catalaanse politieke situatie en het Spaanse voetbal zijn dus nauw verweven.

Deze verwevenheid tussen voetbal en politiek zien we ook terug wanneer FC Barcelona en Real Madrid in het meest beladen duel van de Spaanse voetbalcompetitie tegen elkaar spelen. Het is alsof de politieke strijd tussen Madrid en Catalonië op dat voetbalveld uitgevochten wordt. Football Club Barcelona, ook wel afgekort Barça genoemd, is veel meer dan een voetbalclub. Al tijdens het autoritaire regime van Francisco Franco fungeerde de club als een manier om de Catalaanse identiteit en de Catalaanse cultuur uit te dragen.² En ook nu de laatste maanden het conflict tussen Spanje en Catalonië nieuw leven is ingeblazen, steekt de sociaal-culturele functie van voetbalclub Barcelona weer de kop op. Niet alleen de situatie met Catalaanse voetballer Piqué is hiervan een voorbeeld, tevens het feit dat de club haar politieke engagement laat zien door zich op de clubwebsite expliciet uit te spreken vóór Catalaanse onafhankelijkheid, toont een maatschappelijke functie van de club aan.³ Ook vanuit Spaanse hoek wordt er een politieke statement gemaakt. Mocht Catalonië zich namelijk afscheiden van Spanje dan wordt FC

---

¹ Nederlandse Omroep Stichting, 'Catalaan Piqué uitgejouwd door Spaanse fans' (versie 2 oktober 2017), <https://nos.nl/video/2195943-catalaan-pique-uitgejouwd-door-spaanse-fans.html> (14 november 2017).

² Hunter Shobe, 'Football and the politics of place: Football Club Barcelona and Catalonia, 1975–2005', *Journal of cultural geography* 25 (2008) 1, 87-105, aldaar p. 87.

³ Nederlandse Omroep Stichting, 'FC Barcelona steunt Catalaans streven naar onafhankelijkheid' (versie 21 september 2017), <https://nos.nl/artikel/2194159-fc-barcelona-steunt-catalaans-streven-naar-onafhankelijkheid.html> (14 november 2017).

Barcelona linea recta uit de Spaanse voetbalcompetitie gehaald, zo stelt Javier Tebas, voorzitter van de Spaanse profliga.⁴

Deze thesis gaat dieper in op deze maatschappelijke functies van voetbalclub FC Barcelona. Jeroen Scheerder merkt in zijn academisch werk al op dat sport talrijke en belangrijke maatschappelijke functies toegedicht kan worden.⁵ Hunter Shobe sluit zich hier bij aan en stelt daarnaast dat de voetbalsport nauw betrokken is bij de sociale constructie van nationale identiteit.⁶ Actief deelnemen aan (voetbal)sport is ook in Catalonië een aspect van deel uitmaken van de maatschappij. Andersom geeft dit de sportclub (FC Barcelona) macht, want omdat zij onderdeel uitmaakt van de maatschappij kan zij deze ook politiek en cultureel gezien beïnvloeden. Shobe schreef ook al over FC Barcelona en haar relatie met de Catalaanse maatschappij.⁷ Hij maakte echter nog geen verbinding tussen de wijdverbreide academische theorieën over natievorming en cultuurvorming in het algemeen, en de functie die FC Barcelona voor Catalonië hierin vervulde in het bijzonder. Jordi Xifra probeert in een artikel over Football Club Barcelona en haar publieke relatie, in zijn theoretisch kader wel een verbinding te maken tussen Jean-Jacques Rousseau's theorieën over civiele religie en de casus FC Barcelona.⁸ Rousseau's werk is echter meer dan tweehonderd jaar oud en volstaat niet meer als theoretisch kader voor een onderzoek naar de maatschappelijke functie van FC Barcelona in het hier en nu.

Deze thesis tracht dus een uitgebreidere verbinding te leggen tussen theorieën over natievormingen en cultuurvorming en de maatschappelijke functie(s) van FC Barcelona. Werk van Eric Hobsbawm uit *The Invention of Tradition*, Kosaku Yoshino uit *Cultural nationalism in contemporary Japan: A sociological enquiry*, en Ernst Gellner uit *Nations and Nationalism* vormt het raamwerk voor het theoretisch kader in dit artikel. De drie auteurs zijn gerenommeerde historici die veel geschreven hebben op het gebied van natie- en cultuurvorming. In het theoretisch kader zullen de onderdelen van hun theorieën die voor

---

⁴ Francesc J. Gimeno, 'What Javier Tebas is not saying about la Liga & Catalan independence' (versie 9 oktober 2017), <https://www.sport-english.com/en/news/barca/what-javier-tebas-is-not-saying-about-la-liga--catalan-independence-6341963> (14 november 2017).

⁵ Jeroen Scheerder, Guy Pauwels, and Bart Vanreusel, 'Sport en inburgering. Een empirische analyse van de relatie tussen sportbeoefening en sociaal kapitaal', *Tijdschrift voor sociologie* 25 (2004) 4, 417-450.

⁶ Hunter Shobe, 'Place, identity and football: Catalonia, catalanisme and football club Barcelona, 1899-1975', *National identities* 10 (2008) 3, 329-343, aldaar p.329.

⁷ Hunter Shobe, 'Football and the politics of place: Football Club Barcelona and Catalonia, 1975-2005', *Journal of cultural geography* 25 (2008) 1, 87-105.

⁸ Jordi Xifra, 'Soccer, civil religion, and public relations: Devotional-promotional communication and Barcelona Football Club', *Public Relations Review* 34 (2008) 2, 192-198, aldaar p. 193.

deze thesis van belang zijn, uitgelicht worden, waarna zij eerst worden toegepast op de situatie in het verleden. Hierna wordt pas gekeken in hoeverre Barça ook nu, in het heden, op maatschappelijke wijze bijdraagt aan het vormen van Catalaanse nationalistische gevoelens. Door de historie te onderwerpen aan een academisch theoretisch kader en de uitwerking hiervan erna pas toe te passen op het heden, wordt er gewaakt voor presentisme.

De hoofdvraag van thesis luidt als volgt: welke maatschappelijke rol heeft FC Barcelona vanaf haar ontstaan tot op de dag van vandaag gespeeld in het proces van Catalaanse natie- en cultuurvorming? Deze vraag wordt beantwoord aan de hand van deelonderwerpen die in de verschillende hoofdstukken ter sprake zullen komen. Allereerst wordt in hoofdstuk één het theoretisch kader geschetst. Daarna wordt in hoofdstuk twee een beeld geschetst van de maatschappelijke historie van FC Barcelona. Dus op welke manieren heeft de voetbalclub eerder als politieke actor en nationalistische cultuurvormer geacteerd. In het derde hoofdstuk wordt het theoretisch kader verbonden aan het in hoofdstuk twee geschetste historische beeld. Door bepaalde kenmerken van FC Barcelona als maatschappelijk actor te markeren aan de hand van het theoretisch kader, kunnen deze gemarkeerde kenmerken in hoofdstuk vier gebruikt worden om te kijken of zij ook weer voorkomen in de hernieuwde hedendaagse Catalaanse situatie. Deze kenmerken zullen gezocht worden in primaire bronnen als krantenartikelen en optredens van de staf van FC Barcelona in de media.

Hoewel er al verscheidene werken geschreven zijn over de sportclub FC Barcelona en haar maatschappelijke functies, voegt deze thesis op verschillende manieren iets toe aan het historiografisch debat over dit onderwerp. Allereerst wordt er een hernieuwde koppeling gemaakt tussen FC Barcelona en academisch literatuur over politiek en cultureel nationalisme. Daarnaast is het Spaans – Catalaanse conflict anno 2017 weer opgelaaid. Mede vanwege deze ontwikkelingen is een vernieuwende blik op de rol die FC Barcelona hier speelt, van grote waarde.

H1: Theoretisch kader

Zoals hierboven in de inleiding al vastgesteld is, zal deze thesis te werk gaan aan de hand van verschillende theorieën over nationalisme en cultuurvorming, met het werk van Eric Hobsbawm, Kosaku Yoshino, en Ernst Gellner als raamwerk. Voordat zij echter gekoppeld kunnen worden aan de maatschappelijke functies van FC Barcelona in het verleden en in het nu, behoeft de academische theoriekeuze een nadere uitwerking.

Cultuurvorming en nationalisme gedefinieerd

Allereerst is het van belang om de begrippen nationalisme en cultuurvorming te definiëren. Cultuurvorming zal in deze thesis gedefinieerd worden als een proces dat in gang wordt gezet door een individuele of institutionele actor die dan wel al bestaande of nieuw bedachte cultuurelementen samenvoegt tot een cultureel geheel dat overgenomen en aangehangen wordt door een groep mensen. Het begrip nationalisme (nationalistische gevoelens) wordt in navolging van Michael Ignatieff gedefinieerd als een begrip dat opgebouwd is uit drie onderdelen: een streven naar politieke autonomie, het culturele idee dat individuen die onderdeel zijn van de autonome regio een culturele samenhangende identiteit hebben, en een overkoepelde moraliteit die actie om de grenzen van de autonome regio te waarborgen legitimeert.⁹ In deze thesis wordt dus niet zo zeer de politieke invalshoek van nationalisme behandeld, maar speelt juist ook de waarde van de culturele identiteit een grote rol.

Eric Hobsbawm

Hobsbawm schrijft veel over natievorming, over hoe er bepaalde nationalistische gevoelens onder een groep mensen ontstaan. Het uitvinden van tradities kan bijdragen aan het ontstaan van een nieuw, groter nationalistisch gevoel. Een uitgevonden traditie is volgens Hobsbawm een set van gedragingen die gestuurd kan worden door drie verschillende elkaar overlappende manieren: door tactisch geaccepteerde regels, door ritueel of symbolisch geïmplementeerde normen en waarden, of door het herhalen van gedrag uit het verleden, waardoor automatisch een verbinding met dit verleden gemaakt wordt.¹⁰ Deze

---

⁹ Michael Ignatieff, *Blood and belonging: Journeys into the new nationalism* (New York 1995) p. 3.

¹⁰ Eric Hobsbawm, 'Introduction: Inventing traditions', in: Eric Hobsbawm en Terence Ranger (red.), *The invention of tradition* (Cambridge 2012) 1-14, aldaar p. 1.

uitgevonden tradities begeven zich in een interessant spanningsveld tussen aan de ene kant de continue veranderende en innoverende wereld (zeker de laatste eeuw), en aan de andere kant de behoefte die natiestaten hebben aan een vorm van sociale structuur. Wanneer een snel transformerende samenleving de patronen verandert op basis waarvan de 'oude' tradities zijn ingericht, en deze 'oude' tradities hierdoor niet meer flexibel toe te passen blijken, kan het uitvinden van nieuwe tradities een oplossing bieden.¹¹ Volgens Hobsbawm zijn er drie elkaar overlappende vormen van uitgevonden tradities: de tradities die sociale cohesie creëren, tradities die instituten of een vorm van gezag creëren of legitimeren, en uitgevonden tradities die waardesystemen en conventies van gedrag in de maatschappij proberen vast te leggen.¹² Het actieve gedeelte van het maken van een nieuwe traditie berust op het kiezen van verschillende geschreven, afgebeelde, geïnstitutionaliseerde, of gepopulariseerde elementen voor de nieuwe traditie.¹³ Bepaalde onderdelen uit de geschiedenis kunnen juist prominent naar voren geschoven worden terwijl andere onderbelicht blijven. Nieuwe uitgevonden tradities kunnen bestaan uit vlaggen, afbeeldingen, ceremonies, en muziek, maar ook sociale instituten en hun bijbehorende tradities kunnen bijdragen aan het creëren van nationalistische gevoelens. FC Barcelona is zo'n sociaal instituut dat gezien kan worden als een institutionele actor die door middel van uitgevonden tradities bijdraagt aan het creëren van nationalistische Catalaanse gevoelens.

Ernest Gellner

Ernest Gellner houdt zich bezig met nationalisme. Hij stelt (net als Hobsbawm) dat de verschuiving van een agrarische naar een industriële samenleving ervoor zorgde dat er nieuwe vorm van sociale structuur ontstond. De agrarische maatschappij werd namelijk gekenmerkt door een duidelijke systematische sociale opbouw. Binnen een industriële samenleving is dit heel anders: deelname stond vrij, en het systeem vereiste niet de volledige loyaliteit en identiteitsvorming van de deelnemers. De oude structuren zijn verdwenen en vervangen door een structuur die meer werkt als een vloeiend sociaal systeem. Binnen dit systeem is er weinig dat een effectieve, bindende organisatie op elk niveau tussen individu en grotere gemeenschap, in de weg staat.¹⁴ De natiestaat en cultureel verbindende systemen binnen deze staat, gaan een belangrijke rol spelen op het

---

¹¹ Hobsbawm, 'Introduction: Inventing traditions', p. 4.

¹² Ibidem, p. 9.

¹³ Ibidem, p. 13.

¹⁴ Ernest Gellner, *Nations and nationalism* (New York 2008) p. 63.

gebied van nationalistische samenhang. Deze culturele verbindende systemen zijn voor een groot deel verantwoordelijk voor de sociale bindingen die de verschillende bevolkingsgroepen in de staat bijeen moeten houden. De rol die cultuur heeft gekregen in de nieuw gevormde staat mag dus niet onderschat worden.¹⁵ Industrialisatie veroorzaakt dus het ontstaan van een nieuwe sociaal-cultureel vormgegeven samenleving. Sociale samenhang binnen de staat is het streven. Echter, deze samenlevingen laten vaak ook scherpe sociaal-culturele verschillen zien.¹⁶ Deze verschillen kunnen uitlopen tot politieke onenigheid en als deze onenigheid gebaseerd is op gegronde culturele verschillen kan zij uitlopen op een politiek conflict.¹⁷ Dit is precies wat er in de Spaans-Catalaanse geschiedenis meerdere malen gebeurde. Onder meer door culturele verschillen ontstond er een (culturele) kloof tussen Spaanse en Catalaanse burgers. Ook anno 2017 zagen we dit in het hernieuwde conflict terugkomen. Deze thesis onderzoekt of FC Barcelona als Catalaans instituut ook een bijdrage leverde aan deze ontstane politiek-culturele kloof en in Catalonië optrad als sociaal-cultureel bindend instituut, zowel in het verleden als in het heden.

Kosaku Yoshino

Kosaku Yoshino onderzoekt cultureel nationalisme in zijn boekwerk *Cultural Nationalism in Contemporary Japan: A Sociological Enquiry*. Hij definieert cultureel nationalisme als het versterken van de nationale gemeenschap door het versterken van de individuele culturele identiteit.¹⁸ Naast cultureel nationalisme bestaat er ook politiek nationalisme. Politieke nationalistenvoeren zoeken naar een eigen politieke entiteit voor hun bevolkingsgroep. Cultureel- en politiek nationalisme gaan vaak samen, en versterken elkaar.¹⁹

Volgens Yoshino zijn twee groepen nauw betrokken bij het vormen van cultureel nationalisme. Intellectuelen, ofwel de denkende elite, vormen de groep die ideeën en idealen over de culturele identiteit formuleert. Daarnaast zijn er de sociale groepen die educatie in deze door de intellectuelen bedachte ideeën ontvangen. Zij verbinden deze educatie aan hun eigen economische en politieke activiteiten.²⁰ Ten behoeve van de theorie in deze thesis zullen hieronder beide groepen en hun functies duidelijk gedefinieerd worden. Personen binnen de club FC Barcelona kunnen namelijk zowel behoren tot de groep die

---

¹⁵ Gellner, *Nations and nationalism*, pp. 63-64.

¹⁶ Ibidem, p. 73.

¹⁷ Ibidem, p. 74.

¹⁸ Kosaku Yoshino, *Cultural nationalism in contemporary Japan: A sociological enquiry* (Hove 1992), p. 1.

¹⁹ Yoshino, *Cultural nationalism*, p. 1.

²⁰ Yoshino, *Cultural nationalism*, p. 1.

ideeën en idealen creëert, als tot de groep die deze ideeën en idealen geleerd krijgt en hierna koppelt aan hun eigen economische en politieke activiteiten.

De denkende elite formuleert dus ideeën en idealen over de culturele identiteit van een groepering. Eigenlijk doen zij dus niet anders dan het bedenken of uitvinden van nieuwe culturele tradities. Zo kunnen we Yoshino's cultureel nationalisme via Gellner's ideeën over de waarde van cultuur binnen natievorming, koppelen aan het uitvinden van nieuwe tradities dat Hobsbawm beschrijft. Het is belangrijk te vermelden dat de denkende elite niet noodzakelijk een academisch elite is. Ook personen die onderdeel zijn van een sociaal instituut als FC Barcelona kunnen nieuwe ideeën en idealen over de culturele identiteit opwerpen. Het feit dat deze personen al onderdeel zijn van een sociaal instituut dat wellicht al nauw verbonden is met de maatschappij kan het proces van implementatie van deze nieuwe tradities vergemakkelijken. Volgens Yoshino gaat deze implementatie dus via een sociale groep die deze nieuwe ideeën en idealen toepast op hun eigen politieke en economische activiteit. Ook hier zal deze theorie van implementatie van uitgevonden tradities gevolgd worden. Zo onderzoekt deze thesis of FC Barcelona nieuwe ideeën en idealen over cultureel-nationale identiteit (die al dan niet binnen de club zijn bedacht of juist vanuit de denkende elite zijn opgepakt) via haar sociale structuur in de Catalaanse maatschappij implementeert.

Hoofdstuk 2: FC Barcelona, de geschiedenis van “meer dan een club”

In hoofdstuk twee wordt de geschiedenis van het instituut FC Barcelona behandeld. Vanaf haar oprichting in 1899 zal de historie van de club doorlopen worden tot en met het aantreden van de president anno 2018, Josep Maria Bartomeu. Het is belangrijk om in achtung te nemen dat dit hoofdstuk een veelal beschrijvend hoofdstuk is. De koppeling tussen deze case-study en het theoretisch kader en primair bronmateriaal zal in de volgende hoofdstukken aan bod komen.

De oprichting van Football Club Barcelona

Aan het einde van de 19^e eeuw was Barcelona een machtige grote stad binnen de Mediterraanse wereld. De stad kende een commercieel karakter en ook de industrie was in opkomst. Rond deze tijd werden er in de stad verschillende voetbalclubs opgericht. De voetbalsport was nog relatief klein in Catalonië en het waren vooral buitenlanders die deze clubs begonnen. Zo werd ook FC Barcelona in 1899 opgericht door een Zwitserse zakenman genaamd Hans Gamper. Samen met nog wat andere Zwitsers, Engelsen en een paar Duitsers en Oostenrijkers begon hij de voetbalclub. Gamper voelde zich thuis in Catalonië en dit liet hij al snel doorschemeren in de keuzes die hij maakt voor het clubtenue. Het shirt kreeg de nationale kleuren van Catalonië (geel en rood) en ook het kruis van Sint-George, de beschermheilige van Catalonië, werd op het shirt geborduurd.²¹ Het feit dat er destijds door Gamper gekozen werd voor het uitdragen van de kleuren en beschermheilige van Catalonië op het tenue van de club, geeft een politiek statement aan. Hans Gamper en dus ook sportclub Barcelona steunden het Catalaanse streven naar meer autonomie openlijk – een streven dat al sinds de tachtiger jaren van de 19e eeuw bestond.²²

Dit maatschappelijke engagement van Gamper kan in een breder perspectief gezien worden. Zowel Ràmon Goig, als Xavier Pujadacas en Carles Santacana, als Klaus Heinemann beschrijven de politieke en sociaal-economische rol die sport in de

---

²¹ Ramón Llopis Goig, 'National orientation, universal outlook–The symbolic capital of FC Barcelona in the global era', *European Journal for Sport and Society* 5 (2008) 1, 63-71, aldaar p. 64.

²² Goig, 'The symbolic capital of FC Barcelona', p. 64.

maatschappij van het Spanje rond 1910 ging spelen.²³ In eerste instantie werd sport verbonden aan de aristocratie, een 'sporter' was een elitair individu, en een 'gentlemen'. Sport stond destijds voor innovatie en verandering.²⁴ Sportclubs vervulden dus een maatschappelijke functie. Ook voetbal was meer dan enkel tegen een opgeblazen koeienblaas aan trappen. Dat toonde Gamper al aan door zich te verbinden aan de Catalaanse politiek. Omdat de voetbalsport groeide als kool, zich al snel professionaliseerde, en zich ook profileerde als een leuke sport om te aanschouwen, breidde de maatschappelijke macht van voetbalclubs in heel Europa zich al snel uit.²⁵ In deze context moeten wij ook de ontwikkelingen van FC Barcelona plaatsen.

Na oprichting engageerde de club zich al maatschappelijk door zich uit te spreken voor Catalaanse autonomie. Deze politieke en culturele relatie met de maatschappij zou zich door de groei van de voetbalsport en de groei van Barça als club alleen maar verder ontwikkelen.

Barça onder dictator Primo de Rivera

In 1923 kwam dictator Primo de Rivera aan de macht in Spanje. Deze Spaanse nationalist verbood uitingen van Catalaanse cultuur en ook deed hij de Catalaanse vlag in de ban.²⁶ Een interessante symbolische fusering van de vlag van FC Barcelona en die van Catalonië vond plaats; de vlag van Barça werd in publieke manifestaties gebruikt als symbool voor Catalaanse cultuur. Als reactie op deze en meerdere andere anti-Spaanse uitingen van FC Barcelona fans werd in 1925 het oude stadion van de club zes maanden gesloten.²⁷ De politieke en culturele macht van FC Barcelona was in de jaren '20 dus uitgegroeid tot van zo een groot formaat dat de Spaanse dictator besloot dat het noodzakelijk werd er sancties tegenover te stellen. Het is het opmerken waard dat het instituut FC Barcelona de uitingen van Catalaanse cultuur die zij (ongewild) faciliteerde niet verbood, zoals De Rivera wel graag had gewild. Ook onder het regime van De Rivera bleef de club al was het wat minder uitgesproken, de Catalaanse culturele en politieke waardes trouw.

---

²³ Xavier Pujadas and Carles Santacana, 'La mercantilización del ocio deportivo en España. El caso del fútbol 1900-1928' *Historia social* 41 (2001), 147-167, aldaar p. 148.

²⁴ Nuria Puig, Oscar Garcia en Carles Lopez, 'Sports Clubs in Spain', in: Klaus Heinemann (red.), *Sport clubs in various European countries* (Stuttgart 1999), 71-101, aldaar p. 81.

²⁵ Pujadas en Santacana, 'La mercantilización del ocio deportivo en España. El caso del fútbol 1900-1928', p.148.

²⁶ Giog, 'the symbolic capital of FC Barcelona', p. 64.

²⁷ Giog, 'the symbolic capital of FC Barcelona', p. 65.

In 1930 kwam De Rivera's dictatoriale bewind tot een einde en in 1931 werd de Tweede Spaanse Republiek opgericht.²⁸ Doordat FC Barcelona eerder Catalaans protest jegens de Rivera's Spaans nationalistische bewind had gefaciliteerd was zij in staat om een belangrijk Catalaans instituut te worden.²⁹ De club had het vertrouwen van de Catalanen gewonnen. Dit gaf de wisselwerking tussen FC Barcelona als maatschappelijk instituut en de maatschappij, goed weer. Leden aantallen van de club groeiden en ook economisch gezien was er sprake van groei, maar daar moest Barça ook iets voor terug doen, niet alleen op het voetbalveld, maar ook daar buiten.

FC Barcelona in relatie tot de dictatuur van Franco

In 1939 werd de Spaanse republiek alweer omver geworpen. Dictator Francisco Franco kwam aan de macht en installeerde een fascistisch dictatoriaal regime. Binnen dit regime centraliseerde hij de macht en ook verheerlijkte hij de Spaanse cultuur door bijvoorbeeld enkel het Castiliaans als taal te erkennen. Het uitdragen van regionale cultuur of identiteit was dan ook verboden. Zo werd bijvoorbeeld de Catalaanse taal streng verboden. De geschiedenis herhaalde zich en net als onder het regime van de Rivera werd de Catalaanse cultuur onderdrukt. Ook op het gebied van sportinstututen voerde Generaal Franco een strikt bewind. Zo werden de kleuren van FC Barcelona's speeltenuue veranderd en installeerde Franco in 1940 een nieuwe president bij de club, eentje die trouw was aan Franco. Ook begon het Spaanse regime alle namen van sportclubs die niet Castiliaans waren, te vertalen. Zo werd Football Club Barcelona aangepast naar Barcelona Club de Futbol. Met al deze maatregelen probeerde Franco FC Barcelona als Catalaans cultuur uitdragend instituut te ontmantelen. Deze periode in de geschiedenis geeft aan dat ook hier de Spaanse maatschappij en FC Barcelona cultureel en politiek verbonden zijn. Franco vreesde de Catalaanse sportclub en haar culturele en politieke kracht, en probeerde haar dus te ontmantelen. Hij gebruikte later het Spaanse voetbal zelf als een manier om (Spaans nationalistische) tradities te implementeren in de maatschappij. FC Barcelona werd toen dus gezien en gebruikt als instituut dat in staat is om de maatschappij nieuwe culturele tradities toe te schuiven. Toch durfde Franco het niet aan om de voetbalclub Barça volledig te verbieden. De dictator zag de voetbalsport namelijk als een onderdeel van de

---

²⁸ Hunter Shobe, 'Place, identity and football: Catalonia, catalanisme and football club Barcelona, 1899–1975', *National identities* 10 (2008) 3, 329-343, aldaar p. 336.

²⁹ Shobe, 'Place, identity and football: Catalonia', p. 337.

maatschappij die zijn burgers als uitlaatklep konden gebruiken. Franco dacht dat men minder snel in opstand zou komen als hij de Catalanen hun energie zou laten stoppen in het voetbal in plaats van de politiek.³⁰

Tijdens deze lange periode van onderdrukking (1939-1975) ontwikkelde FC Barcelona zich weer tot een plek waar de Catalanen nog wel bij machte waren om hun eigen cultuur uit te dragen. Zoals we vaker zien in de geschiedenis leidt onderdrukking vaak juist tot een groeiende drang naar het uitoefenen van de eigen onderdrukte cultuur. Zo ook in het Catalonië onder Franco. De Catalaanse (cultuur)nationalisten, zowel de hogere Catalaanse elite maar vooral ook de 'gewone' voetbaltoeschouwer, zagen in voetbalclub Barça een plek waar zij op de tribunes in het stadion nog wel hun eigen taal konden gebruiken door Catalaanse liederen te zingen. Catalonië was een regio in Spanje met nog steeds een sterk streven naar autonomie maar zonder enige vorm van institutionele organisatie of vrijheid. FC Barcelona was een van de weinige sociale instituten waar het uiten van Catalaanse cultuur door Franco gedoogd werd –gezien zijn opinie over het toestaan van de voetbalsport. Daarom kon enkel Football Club Barcelona op dat moment een rol op zich nemen als een plek waar de Catalaanse cultuur geuit kon worden.³¹

Een nieuwe Spaanse republiek en de herinrichting van Barcelona FC

Na Franco's dood in 1975 en de institutionalisering van een nieuwe republiek in 1978 veranderde de zaak voor Catalonië. De regio kreeg meer vrijheid en autonomie. Destijds waren Joan Granados en Jaume Rosell twee belangrijke bestuurders binnen Football Club Barcelona. Deze heren waren echter ook lid van de Catalaanse nationalistische partij genaamd *Convergència Democràtica de Catalunya*. De herinrichting van de club na de val van het regime van Franco werd in eerste instantie dus geleid door Catalaans-nationalistische politici. Het was ook in deze tijd dat de slogan '*El Barça es més que un club*' [FC Barcelona is meer dan een club] wijdverbreid gebruikt werd om de sociale functie van de voetbalclub aan te geven. Een voorbeeld van die sociale functies van de club in deze

---

³⁰ Ibidem, pp. 337-338.

³¹ Simon Chadwick en Dave Arthur, 'Més que un club (more than a club): the commercial development of FC Barcelona', in: Simon Chadwick en Dave Arthur (red.), *International cases in the business of sport* (London 2008) 2-12, aldaar p. 3.

tijdperiode was het stimuleren van het gebruik van de Catalaanse taal binnen de club zelf, maar ook op scholen.³²

In september 1977 stapte Augsti Montal de toenmalige voorzitter van de club op. Dit onverwachte besluit zorgde voor een zoektocht naar een nieuwe president die de club in het nieuwe democratische tijdperk zou leiden. Barça is een van de weinige voetbalclubs die geen bezit is van één individu, of van een groep van eigenaren. De club is bezit van al haar leden tezamen. Deze zogenaamde *socios* betalen een bedrag op jaarbasis waardoor zij zich lid van FC Barcelona mogen noemen. *Socio* worden was niet iets voor enkel de Catalaanse elite. Integendeel, vanwege de lage kosten die hier aan verbonden waren kon iedereen *socio* worden. Hierdoor heeft de club door de jaren heen een reusachtige groep leden verzameld. In 2006 telde de club maar liefst 145.000 *socios*. Deze leden verenigen zich ook in verschillende *penés* (supportersverenigingen) verspreid over de hele wereld.³³ De afgelopen jaren zijn de regels om lid van FC Barcelona te worden wel strenger geworden. Dit kan nu enkel nog wanneer men een eerste- of tweedegraads familielid van een *socio* is, wanneer men jonger dan 14 jaar is, of wanneer men in het verleden langer dan twee jaar *socio* is geweest en dit nu weer wil worden. Daarnaast is er nog een tijdelijk lidmaatschap dat na drie jaar omgezet kan worden in een vast lidmaatschap. À 125 euro per jaar kan men *carnet compromiso* (voorlopig lid) worden.³⁴ Het lidmaatschap van FC Barcelona bevat ook het recht om te stemmen bij de verkiezing van een nieuwe voorzitter (dit geldt niet voor de voorlopige leden). Een voorzitter die dus door het leden democratisch gekozen moet worden. Josep Lluís Nuñez kwam in 1978 uiteindelijk als winnaar uit de bus. Voor de 22 jaren die volgde leidde hij FC Barcelona een nieuwe richting op.³⁵

Nuñez was een buitenstaander volgens Catalaanse begrippen. De geboren Bask associeerde zichzelf niet met Catalaans nationalisme en tijdens de presidentsverkiezingen van de club in 1978 pleitte hij dan ook voor een vernieuwende koers voor de club. Hij wilde Barça los maken van de regionale politiek en de focus leggen op het verbeteren van de sportieve en economische prestaties van de club. Een van de belangrijkste institutionele veranderingen die Nuñez binnen de club doorvoerde was het afstand nemen van zowel de

---

³² Hunter Shobe, 'Football and the politics of place: Football Club Barcelona and Catalonia, 1975–2005', *Journal of cultural geography* 25 (London 2008) 1, 87-105, p. 90.

³³ Chadwick en Arthur, 'the commercial development of FC Barcelona', p. 3.

³⁴ Fan Club Barcelona, 'vierde manier om socio te worden' (versie 8 februari 2011), <http://www.fanclubbarcelona.nl/nieuws/vierde-manier-om-socio-te-worden-1491.html> (16 januari 2018).

³⁵ Shobe, 'Football Club Barcelona and Catalonia, 1975–2005', p. 91.

Catalaanse politiek als Catalaanse nationalistische symbolen. Onder zijn leiding werd FC Barcelona steeds meer een commercieel bedrijf waardoor de functie van de club als promotor van Catalonië op de achtergrond raakte. Tevens koos de voorzitter er voor om steeds meer voetballers van buitenaf te transfereren in plaats van Catalaanse jonge spelers op te leiden. Ook dit zorgde er voor dat Barça minder als een Catalaanse voetbalteam gezien werd. De sociale functies van de club namen onder Nuñez dus sterk af, maar op sportief en economisch gebied slaagden de bedoelingen van de voorzitter wel degelijk.

De club groeide uit tot een van de rijkste van Europa, wist grote spelers als Johan Cruyff en Diego Armando Maradona aan zich te binden, en sleepte vele prijzen in de wacht. Een sprong in de tijd brengt ons in het jaar 1996. Nuñez die nog steeds voorzitter was kreeg ruzie met Cruyff (eerst als speler en erna als trainer werkzaam voor de club) over onder andere de sociale functie van de club. Cruyff vond dat FC Barcelona weer meer verbonden moest worden aan de Catalaanse nationaliteit en toen Nuñez hier niet mee akkoord ging stapte de Nederlander op. Naar aanleiding van dit meningsverschil ontstonden er twee kampen binnen de club; de zogenaamde *Nunistas* en de *Cruyffistas*. Vanaf hier ging het bergafwaarts met Nuñez, de resultaten werden minder en ook financieel liep het minder goed. In juni 2000 trad Josep Lluís Nuñez af als president.³⁶

Joan Laporta; de nieuwe clubpresident

Er volgden wat rommelige jaren met teleurstellende sportieve resultaten en grote financiële schulden totdat in 2003 de *Cruyffista* Joan Laporta tot voorzitter verkozen werd. Hij luidde een tijdperk van vernieuwing in. Op sociaal-cultureel niveau wilde Laporta de club terugbrengen naar Catalonië. Als een van zijn belangrijkste speerpunten wilde hij duidelijk definiëren waar Barça voor stond en dit ook uitdragen. Laporta zag fair-play, 'Catalanisme' (uitdragen van de Catalaanse cultuur), democratie, moderniteit, en verscheidenheid als de belangrijkste pijlers van de club. Ook ging FC Barcelona onder Laporta de Catalaanse taal weer promoten en werd de relatie met de Catalaanse politiek weer nieuw leven ingeblazen.³⁷ Daarnaast wilde hij FC Barcelona neerzetten als een geglobaliseerd internationaal merk. Laporta hanteerde in zijn beleid een strategie die aan de ene kant was gebaseerd op Barça's historie en culturele waarde, en aan de andere kant op het spelen van aantrekkelijk voetbal. Laporta gooide ook hoge ogen door aan te sturen op een enorme

---

³⁶ Ibidem, p. 95.

³⁷ Shobe, 'Football Club Barcelona and Catalonia, 1975–2005', p. 99.

internationale groei van de groep internationale *socios* buiten Catalonië en Spanje –tevens door dit beleid telt de club zoals hierboven gesteld anno 2006 145.000 *socios*. De buitenlandse leden werden betrokken bij de club en bij de door Laporta opgestelde pijlers van de club. Daarnaast maakte hij goed gebruik van de historische en culturele waarde van Camp Nou (het stadion dat al sinds 1957 in gebruik is genomen) dat sinds 1984 ook als museum te bezoeken is – het museum wordt gezien als een van Barcelona's grootste toeristisch trekpleisters. Ook werd er onder Laporta als president voor gekozen om 'Unicef' op de voetbalshirts te dragen. Een slimme zet die ook weer meer mensen van over de hele wereld aan Barça verbond. Laporta's beleid bleek vruchtbaar en FC Barcelona groeide uit tot een wereldwijd bekend merk.³⁸

Laporta's nalatenschap

Nadat Laporta in 2010 vrij baan maakte voor een nieuwe president kwam Sandro Rosell aan de macht. Hoewel Rosell Laporta eerder ervan beschuldigde dat hij teveel gebruik maakte van FC Barcelona als politieke actor, zette hij het pro-Catalonië beleid van de club voort. Een voorbeeld: Rosell ontvangt Florentino Pérez, de voorzitter van Real-Madrid, voor een 'el clasico' (FC Barcelona – Real Madrid) in Barcelona. Tot drie keer toe zegt Rosell bij ontvangst van Pérez "welkom in mijn land" tegen de president van de club uit de hoofdstad van Spanje. In de media werd dit gulzig uitgelicht en deze actie wordt gezien als een subtiel statement vóór de onafhankelijkheidsstrijd van Catalonië.³⁹

Anno 2018 is Josep Maria Bartomeu de president van FC Barcelona. Hij volgde Rosell op in 2014 en zat ook al in het bestuur van de club toen zij nog geregeerd werd door Laporta. Bartomeu is dus een medestander van Laporta en zet zijn lijn van bestuur door. FC Barcelona blijft op sportief niveau ook fantastische resultaten boeken. De club won zowel in het seizoen 2010-2011 als in seizoen 2014-2015 de Champions League (het meest prestigieuze voetbaltoernooi ter wereld) en sleepte de ene na de andere Spaanse titel in de wacht.

---

³⁸ Chadwick en Arthur, 'the commercial development of FC Barcelona', pp. 9-10.

³⁹ César García, 'Nationalism, identity, and fan relationship building in Barcelona Football Club', *International Journal of Sport Communication* 5 (2012) 1, 1-15, aldaar p. 7.

Hoofdstuk 3: de historie van FC Barcelona gekoppeld aan het theoretisch kader

Eerder in hoofdstuk één werd er al vastgesteld dat ook sociale instituten een bepaalde functie kunnen vervullen binnen een maatschappij waar nationalistische en sociaal-culturele gevoelens en belangen een grote rol spelen. De Catalaanse maatschappij sinds 1900 is in deze thesis onderwerp van onderzoek en wordt beschouwd als zo een maatschappij waar nationalistische en sociaal-culturele gevoelens een grote rol spelen.⁴⁰ In deze (politieke) wirwar van (culturele) waardesystemen en nationalistisch gevoel vond ook een sportclub als FC Barcelona door de jaren heen haar weg. In oorsprong opgericht als sportclub inderdaad, maar al snel verworden tot een sociaal instituut met een maatschappelijke functie. In dit hoofdstuk wordt de geschiedenis van Barça als maatschappelijk instituut gekoppeld aan de in hoofdstuk één geschetste academische theorieën over nationalisme en cultuurvorming. Hiermee onderzoekt dit hoofdstuk in hoeverre FC Barcelona in de geschiedenis betrokken is geweest bij het maken van nieuwe tradities, en het creëren van nieuwe nationalistische gevoelens.

Eric Hobsbawm

Uit hoofdstuk één blijkt dat Eric Hobsbawm spreekt over uitgevonden tradities die kunnen bijdragen aan een hernieuwd, sterker nationalistisch gevoel. Deze nieuwe tradities kunnen gestuurd worden door geaccepteerde regels, nieuwe rituele of symbolische normen en waarden, of door het herhalen of terugverwijzen van of naar gedrag uit het verleden. Daarnaast noemt Hobsbawm drie vormen van uitgevonden tradities: tradities die sociale cohesie creëren, tradities die instituten legitimeren, en tradities die gedragssystemen in de maatschappij proberen vast te leggen.

Hoe acteerde FC Barcelona nu als een sociaal instituut dat betrokken werd bij het creëren van nieuwe tradities? Een eerste moment dat de club de uitvinding van een nieuwe traditie faciliteerde vond al vrij vroeg in de geschiedenis van Barça plaats. Toen in 1923 Primo de Rivera aan de macht kwam in Spanje werd de Catalaanse vlag verboden, en gingen Catalanen in plaats daarvan de vlag van FC Barcelona als symbool voor hun

---

⁴⁰ Stephen Jacobson, 'Law and Nationalism in Nineteenth-Century Europe: The Case of Catalonia in Comparative Perspective', *Law and History Review* 20 (2002) 2, 307-347.

nationalistische gevoelens gebruiken. Dit werd door de club niet afgekeurd en door dit toe te staan faciliteerde FC Barcelona (deels misschien ongewild) een nieuwe traditie: het clublogo stond vanaf toen ook symbool voor Catalaans nationalisme. Het logo stond voor een nieuwe symbolische waarde die Catalaanse sociale cohesie creëerde en past daarmee in de theorie van Hobsbawm. Deze traditie leefde voort door de jaren heen, en het club logo werd nog vaak gebruikt om het Catalaanse nationalisme te symboliseren – ten tijde van de dictatuur van Franco bijvoorbeeld.

Na Primo de Rivera kwam in 1939 generaal Franco aan de macht. Ook hij onderdrukte de Catalaanse cultuur. Weer ontstond er een nieuwe traditie gefaciliteerd door FC Barcelona. Catalanen konden op de tribunes in het stadion van de club Catalaanse liederen zingen en zo hun door Franco verboden taal toch uitten in het publiek. Ook deze nieuwe traditie draagt bij aan de Catalaanse sociale cohesie. Tevens is deze nieuwe traditie een traditie die een gedragssysteem in de maatschappij probeert vast te leggen; namelijk het gebruik van de Catalaanse taal in plaats van het Castiliaans, de taal van Franco. Ook later zien we deze traditie terugkomen.

Na de val van Franco hervormden twee Catalaans-nationalistische bestuurders de club en kozen ook zij er voor om de Catalaanse, in plaats van de Spaanse taal binnen de club te hanteren. En ook tijdens de periode dat de *cruyffista* Joan Laporta de functie van president invulde koos hij voor de voertaal Catalaans binnen de club. Deze taaltraditie kan dus gezien worden als een terugkerend symbolisch ritueel dat gebruikt wordt om het Catalaans nationalisme uit te dragen en te stimuleren. Tevens koos Laporta er in zijn beleid ook voor om veel terug te verwijzen naar de historie van FC Barcelona en haar relatie met het Catalaans (cultuur)nationalisme. Deze verwijzingen naar de geschiedenis vallen onder een van de drie factoren die volgens Hobsbawm het ontstaan van nieuwe tradities kunnen sturen, namelijk het herhalen van of het terugverwijzen naar, gedrag uit het verleden. En dit is precies wat Joan Laporta in zijn beleid deed.

Er kan dus gesteld worden dat FC Barcelona door de jaren heen verschillende culturele tradities faciliteerde. De grootste uitgevonden traditie die door de jaren heen rondom Barça ontstaan is, is dus eigenlijk dat de club zelf als sociaal instituut tot een symbool voor Catalaanse (nationalistische) cultuur is geworden.

Ernest Gellner

Ernest Gellner beschrijft dat in veel landen een verschuiving van een agrarische naar een industriële samenleving plaatsvindt die ervoor zorgt dat oude verbindende structuren verdwijnen en die plek vrijmaakt voor nieuwe cultureel verbindende systemen. FC Barcelona heeft in de Catalaanse geschiedenis sinds 1900 meerdere malen zo een rol van cultureel verbindend systeem vervuld. Gellner beargumenteert dat sociale samenhang binnen zo'n nieuwe industriële maatschappij het streven moet zijn maar dat dit streven soms niet bereikt wordt door culturele verschillen, en er daartegenover juist een politiek-culturele kloof ontstaat.

Dit gebeurde ook in Spanje, eerst tijdens het bewind van De Rivera, en daarna onder generaal Franco. Tijdens beide perioden van Spaanse dictatorschap was er sprake van een politieke (veel Catalanen streefden naar autonomie) maar vooral een culturele kloof tussen Spanje en Catalonië. In deze perioden was er in Catalonië weinig dat een effectieve bindende organisatie tussen individu en gemeenschap in de weg stond. Sterker nog: de Spaanse onderdrukking van Madrid zorgde er juist voor dat nationalistische Catalanen behoefte hadden aan een cultureel bindend instituut. FC Barcelona nam deze functie op zich en zowel tijdens regentschappen van De Rivera en Franco vervulde zij die functie met verve. De club werd gezien als een plek waar de Catalanen hun eigen cultuur konden uitdragen en dit had tot gevolg dat de kloof tussen Spanje en de Catalaanse nationalistes alleen nog maar groter werd. In plaats van uitingen van Catalaanse cultuur binnen de club te verbieden (zoals de Spaanse overheid gebod) koos FC Barcelona een andere weg en besloot de Catalaanse cultuur te omarmen. De Rivera koos ervoor om als reactie hierop het toenmalige voetbalstadion van de club 6 maanden te sluiten, terwijl Franco de uitingen van cultuur die Barça faciliteerde toestond omdat hij dit als een uitlaatklep voor de 'gewone' burger zag.

FC Barcelona's maakte al in de jaren twintig van de vorige eeuw de keuze om de kant van Catalaanse cultuur te behartigen en dit was van grote invloed op de sociale functie(s) die de club later nog zou gaan vervullen. Zo droeg de club met deze keuze bij aan het vergroten van de politiek-culturele kloof tussen Spanje en Catalonië en groeide zij uit tot een sociaal-cultureel bindend instituut binnen de Catalaanse maatschappij. Wanneer FC Barcelona op sociaal-politiek niveau actief was, steunde en verbond zij de Catalaanse nationalistes.

Hiertegenover kan de periode vanaf 1978 gezet worden waarin Nuñez voor 22 jaar president van de club was. In zijn beleid koos hij ervoor om Barça juist weg te leiden van haar functie als effectieve bindende organisatie. Nuñez wilde dat de club zich weer focuste op sportief en economisch gebied. Onder zijn leiding nam FC Barcelona afstand van haar Catalaans-nationalistische symbolische functie en trok de club zich terug uit de regionale Catalaanse politiek. Het was niet zo dat de club haar sociaal-culturele functie(s) over een hele andere boeg kon gooien gezien de hierboven beschreven traditie van steun aan Catalaanse nationalisten. Maar Nuñez kon wel de hele sociale en politieke functie van de club simpelweg verkleinen. Misschien waren de sociale en politieke functies voor de Catalaanse nationalisten ook wel minder noodzakelijk omdat zij sinds de val van Franco's regime minder onderdrukt werden en dus minder behoefte hadden aan een bindend instituut.

Toch zien we dat wanneer de Catalaanse identiteit van Barça onder Joan Laporta in 2003 weer nieuw leven in wordt geblazen, de sociaal-culturele functie van de club ook weer opgepakt wordt. Laporta gebruikt FC Barcelona's relatie met de Catalaanse cultuur en maatschappij juist ook om de positieve waarde en normen van deze maatschappij ten behoeve van het clubs imago te gebruiken. Zo heeft FC Barcelona in de geschiedenis dus vaak gefungeerd als verbindend instituut binnen de Catalaanse maatschappij maar heeft zij andersom ook gebruik gemaakt van deze maatschappij naar eigen belang.

Kosaku Yoshino

Kosaku Yoshino stelt dat er twee groepen nauw verbonden zijn bij de vorming van cultureel nationalisme. De ene groep (de denkende elite) is de groep die ideeën en idealen over culturele identiteit formuleert. De andere groep ontvangt deze ideeën en idealen en verbindt ze aan hun eigen individuele activiteiten. Deze groep kan in Catalonië gedefinieerd worden als niet enkel Barça's *socios*, maar ook het grootste deel van de inwoners van Catalonië omdat ook zij de club zien als onderdeel van hun identiteit en van de Catalaanse cultuur.⁴¹ FC Barcelona trachtte nieuwe ideeën en idealen over culturele identiteit (die al dan niet binnen de club zijn bedacht of juist vanuit de denkende elite zijn opgepakt) te implementeren via haar sociale structuur in de Catalaanse maatschappij.

---

⁴¹ Simon Chadwick en Dave Arthur, 'Més que un club (more than a club): the commercial development of FC Barcelona', in: Simon Chadwick en Dave Arthur (red.), *International cases in the business of sport* (London 2008) 2-12, aldaar p. 3.

Een eerste voorbeeld hiervan is een gebeurtenis die nog niet zo lang na de oprichting van de club FC Barcelona plaatsvond. Oprichter Hans Gamper sprak zich meteen uit vóór Catalaanse (culturele) autonomie. Door dit te doen maakte hij zichzelf een onderdeel van de groep uit Yoshino's theorie die idealen over culturele identiteit formuleerde; Gamper stelde dat Catalonië haar eigen cultuur moet uitdragen en bewaken. Een vorm van cultureel nationalisme dus. In de geschiedenis is het vaker voor gekomen dat belangrijke figuren binnen de club Barça zichzelf profileren als beschrijvers van nationalistische idealen.

Sandro Rosell deed dit bijvoorbeeld ook tijdens zijn presidentschap van 2010 tot en met 2014. Toen hij voorzitter Pérez van Real Madrid tot drie keer toe in aanwezigheid van de media verwelkomde in 'zijn land', beschreef Rosell hiermee eigenlijk een ideaal waar volgens hem Catalaanse (nationalistische) individuen naar zouden moeten streven; een eigen land.

Na Franco's dood in 1975 raakten Joan Granados en Jaume Rosell betrokken bij de herinrichting van de club. Beide Catalaanse nationalistische politici maakten zich sterk voor het gebruik van de Catalaanse taal binnen de club maar ook op scholen. Ook zij werden dus onderdeel van de groep die ideeën en idealen over culturele identiteit formuleert. Het idee wat zij hadden en trachtten te implementeren was namelijk om weer in heel Catalonië Catalaanse de voertaal te maken.

Het feit dat FC Barcelona een vereniging is bestaande uit een grote groep *socios*, zorgt er tevens voor dat opgestelde (of overgenomen) idealen of ideeën op het gebied van cultuurnationalisme makkelijker te implementeren zouden zijn binnen deze zelfde groep *socios*. Zij staan namelijk dicht bij de club als betalend lid, en zijn meer betrokken maar hierdoor ook beter vatbaar voor implementatie van de ideeën of idealen. En zoals al eerder gesteld zijn het niet enkel haar leden waar de club invloed op uitoefent. Omdat FC Barcelona zo'n belangrijk (cultureel) onderdeel van de Catalaanse maatschappij is geworden, heeft de club invloed op zo'n beetje alle Catalanen. De rol van de club correspondeert met Catalaanse waarden en normen, en met de ideeën die Catalanen over het leven hebben.⁴² Veel Catalanen worden dus door de standpunten van de club beïnvloed.

---

⁴² Hunter Shobe, 'Football and the politics of place: Football Club Barcelona and Catalonia, 1975–2005', *Journal of cultural geography* 25 (London 2008) 1, 87-105, aldaar p. 99.

Er kan dus gesteld worden dat FC Barcelona als sociaal, politiek, en cultureel instituut een plek was door de geschiedenis heen waar Catalaanse cultuur geuit kon worden en nieuwe ideeën en idealen over deze cultuur geformuleerd werden. Daarnaast werd er ook door de club getracht deze ideeën en idealen te implementeren in de Catalaanse maatschappij. De club speelde hierdoor dus zeker een belangrijke rol in de Catalaanse geschiedenis.

H4: Anno 2017, de rol van FC Barcelona in het nieuwe opgelaaide conflict

Uit hoofdstuk drie blijkt dat FC Barcelona in het verleden als sociaal-cultureel bindend instituut binnen de Catalaanse maatschappij acteerde. Anno 2017 werd het conflict tussen Spanje en Catalonië weer nieuw leven ingeblazen omdat een groep separatisten onder leiding van regiopresident Carlo Puigdemont zich uitsprak vóór een Catalaans referendum over onafhankelijkheid. Dit referendum werd uiteindelijk georganiseerd –illegaal, volgens de Spaanse overheid in Madrid. Daarom besloten zij om aan de hand van verschillende politionele acties het referendum hard neer te slaan.⁴³ Dit hoofdstuk onderzoekt de rol die FC Barcelona in deze nieuwe conflictueuze situatie aannam. Zijn er overeenkomsten te vinden met de rol van de club in de geschiedenis? Acteert FC Barcelona ook in 2017 als sociaal-cultureel bindend instituut binnen de Catalaanse maatschappij, of neemt de club juist afstand van het hernieuwde conflict? Dit wordt onderzocht door primair bronmateriaal afkomstig uit verschillende Catalaanse, Engelse en Nederlandse nieuwsmedia [zie *bijlage 1.*] over de rol van FC Barcelona te toetsen aan het theoretisch kader. Eerst zal het primair bronmateriaal geanalyseerd worden en daarna zal net als dat dit in hoofdstuk drie gebeurde ook hier de structuur van de drie academici (Hobsbawm, Gellner, en Yoshino) zoals beschreven in het theoretisch kader, gevolgd worden.

Verantwoording primair bronmateriaal

In deze thesis is er voor gekozen om drie onafhankelijke nieuwsmedia en één Catalaans-nationalistisch nieuwsmedium te gebruiken voor het primair bronnenonderzoek. Deze onafhankelijke nieuwsmedia, het NRC Handelsblad, de Nederlandse Omroep Stichting (NOS), en BBC News zijn twee Nederlandse en een Engelse media die bekend staan om hun hoogwaardige kwaliteit van journalistiek. Zij brengen niet alleen simpelweg nieuws maar gaan ook dieper in op bepaalde actuele kwesties, waaronder ook het hernieuwde conflict tussen Spanje en Catalonië. Om primair bronmateriaal te vinden dat gebruikt kon worden in deze thesis waren te gebruiken media met een diepere journalistieke drang noodzakelijk. De link tussen FC Barcelona en het conflict ligt namelijk niet voor de hand en aan de

---

⁴³ NRC Handelsblad, 'Rajoy grijpt hard in tegen 'rebellend' Catalonië' (versie 21 oktober 2017) <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/10/21/rajoy-grijpt-hard-in-tegen-rebellend-catalonie-13606135-a1578180> (17 januari 2018).

oppervlakte. Uiteindelijk werden primaire bronnen waarin deze link terug kwam bij het NRC Handelsblad, BBC News en de NOS gevonden. Daarnaast is het Engelse BBC News toegevoegd aan het primair brononderzoek om er voor te waken dat uitspraken enkel gebaseerd worden op een te eenzijdig Nederlandse journalistieke weergave van de situatie.

Tevens is er gebruik gemaakt van catalannews.com, een Catalaanse nieuwswebsite. Een van de kenmerken van deze journalistieke website is dat zij Catalaans-nationalistische trekjes vertoont en al dan wel niet terecht bestempeld kan worden als niet geheel onafhankelijk. Toch is er besloten om verschillende primaire bronnen van deze website te gebruiken. Er is specifiek gekozen voor artikelen waarin geen oordelende uitspraken gedaan worden of standpunten worden ingenomen. Enkel artikelen waarin gebeurtenissen oppervlakkig gemeld werden, zijn gebruikt in dit primair bronnenbestand. Dit om de reden dat de website wel degelijk over veel journalistieke feiten beschikt omtrent FC Barcelona en het handelen van de club binnen het conflict.

Analyse van het primair bronmateriaal

In acht genomen dat de gebruikte primaire bronnen contemporair zijn is het van groot belang om ze aan een gedegen bronkritiek te onderwerpen. Zoals hierboven al aangegeven zijn drie van de vier primaire bronnen onafhankelijke journalistieke instanties. Bij de vierde bron (catalannews.com) wordt er continu rekening gehouden met het feit dat de bron niet als volledig onafhankelijk beschouwd kan worden.

Uit de bronnen zijn verschillende elementen van de verbinding tussen FC Barcelona als cultureel-sociale instituut en het Spaans-Catalaanse conflict af te leiden. Er zijn drie kenmerken die de maatschappelijke rol van FC Barcelona anno 2017 goed weergeven. Ten eerste de belangrijke symbolische en tevens praktische rol die het stadion van de club, Camp Nou, is gaan spelen. Daarnaast de verschillende uitspraken over ideeën en idealen betreft de toekomst van Catalonië die door invloedrijke 'Barça-mensen' gedaan worden. En ten derde het feit dat bij de invloed van het instituut FC Barcelona in het jaar 2017 ook kanttekeningen geplaatst kunnen worden. Alle drie deze kenmerken zullen hier verder uitgewerkt worden.

Allereerst, de symbolische en faciliterende rol van Camp Nou. Uit verschillende primaire bronnen is af te leiden dat Camp Nou in Catalonië gedurende het conflict een belangrijke functie vervult. Het stadion is onder andere een plek waar men officieel protest voert tijdens pro-Catalonië bijeenkomsten (*bijlage 1.15*). Daarnaast wordt er tijdens

voetbalwedstrijden door zowel supporters (*bijlage 1.3, 1.6, 1.14, 1.19*) als de club zelf (*bijlage 1.5, 1.16*) officieus protest gehouden vóór Catalaanse autonomie. Dit gebeurt door supporters met het gebruik van spandoeken en leuzen (*bijlage 1.3, 1.6, 1.14*). De club doet dit door groot 'democratie' op het scherm in het stadion te projecteren (*bijlage 1.16*), door het museum één dag te sluiten (*bijlage 1.8*), of door een competitiewedstrijd achter gesloten deuren te spelen (*bijlage 1.5*). Eerder in de geschiedenis zagen we al dat Camp Nou een ruimte faciliteerde waar men Catalaanse cultuur kon uitten (*bijlage 1.20*) maar zo een groot bolwerk van verzet als dat het heden ten dage vormt is het stadion nog nooit geweest.

Ten tweede, de verschillende idealen over de toekomst van Catalonië geformuleerd door invloedrijke personen die onderdeel zijn (of waren) van FC Barcelona. Verschillende primaire bronnen tonen aan dat verschillende Barça-personen gebruik maken van hun invloed en zich in de media uitspreken vóór het Catalaanse onafhankelijkheidsstreven. Daarnaast geeft ook de club als sociaal instituut een statement vóór de Catalaanse autonomie af. Zo zien we dat Pep Guardiola (oud trainer van Barça) tijdens een voetbalpersconferentie zegt dat de Spaanse regering de Catalaanse autonomie moet accepteren (*bijlage 1.4*). Ernesto Valverde (huidige trainer) en Andrés Iniesta (sterspeler) roepen op tot rust en dialoog (*bijlage 1.4, 1.12*). En president Josep Maria Bartomeu stelt dat FC Barcelona een proces eist waarin de dialoog en onderhandeling voor een oplossing moeten zorgen in Catalonië (*bijlage 1.12*). De club als instituut spreekt zich in eerste instantie uit als tegenstander van de door de Spaanse regering georganiseerde politionele acties, en stelt dat FC Barcelona de meerderheid van het Catalaanse volk zal steunen (*bijlage 1.5, 1.9*). Al snel volgt er echter een persbericht waarin FC Barcelona stelt dat zij staat voor democratie, vrijheid van meningsuiting, en zelfbeschikking, en daarom de Catalaanse strijd voor onafhankelijkheid openlijk steunt (*bijlage 1.13, 1.17*). Ook steunde de club al eerder het zogenaamde 'National Pact for Referendum', een instantie die handtekeningen verzamelde om het Catalaanse referendum plaats te laten vinden (*bijlage 1.10*). Tot slot spreekt de club zich ook via haar spelers uit als voorstander van een vrij Catalonië. Het team draagt in een thuiswedstrijd tijdens het inspelen namelijk een trainingsshirt in de kleuren van de Catalaanse vlag. Pas vlak voor de wedstrijd wordt dit symbolische tenue omgewisseld voor het officiële tenue (*bijlage 1.16*).

Tot slot, het derde kenmerk dat de maatschappelijke rol van Barça goed weergeeft, het feit dat er bij de rol van FC Barcelona als sociaal-cultureel bindend instituut in het hernieuwde conflict ook kanttekeningen kunnen worden geplaatst. Zo is uit verschillende primaire bronnen af te leiden dat de rol van sociaal-cultureel bindend instituut die Barça ooit had, voor veel Catalanen veranderd is. In een interview met een oud Catalaans echtpaar zegt het stel dat zij om conflict te voorkomen 'snel over voetbal beginnen' als de Spaans – Catalaanse politiek-culturele kloof in een gesprek naar voren komt (*bijlage 1.2*). Dit toont aan dat zij deze politiek-culturele kloof niet meer zo verbonden zien met FC Barcelona. Inés Arrimadas García is dé Catalaanse politica die tegenwicht biedt aan het Catalaanse onafhankelijkheidstreven. Zij staat voor verbondenheid tussen Spanje en Catalonië, en is tegelijkertijd een groot Barça fan (*bijlage 1.1*). Zij spreekt ook Catalaans en leerde al vroeg in haar leven het clublied van FC Barcelona. García laat zien dat men ook zonder de Catalaanse cultuur te verloochenen én als Barça fan, toch vóór verbondenheid tussen Spanje en Catalonië kan zijn.

Eric Hobsbawm

Het uitvinden van een traditie kan gestuurd worden op verschillende manieren volgens Eric Hobsbawm. Twee van die manieren zijn het tactisch accepteren van regels, en het herhalen van gedrag uit het verleden. Daarnaast zijn er drie elkaar overlappende vormen van uitgevonden tradities. Een daarvan zijn de tradities die sociale cohesie creëren, en uitgevonden tradities die waardesystemen en conventies van gedrag in de maatschappij proberen vast te leggen.

De rol die Camp Nou anno 2017 is gaan spelen kan een nieuw uitgevonden traditie genoemd worden. Natuurlijk, het stadion was eerder ook al een plek waar bijvoorbeeld onder het regime van Franco Catalaanse cultuur geuit kon worden, maar een bolwerk van verzet als dat het stadion in het nieuwe conflict in 2017 vormt is het nog niet eerder geweest. Deze nieuwe uitgevonden traditie is ontstaan doordat voorstanders van de Catalaanse onafhankelijkheidsstrijd zowel regels tactisch accepteerden, als dat zij gedrag uit het verleden herhalen. Dit bolwerk van protest is Camp Nou namelijk geworden doordat de supporters van Barça, en ook FC Barcelona als instituut, heel tactisch gebruik maken van de macht die het stadion heeft. Het gebouw wordt namelijk wekelijks bezocht door zowel honderdduizenden supporters, als museumbezoekers, en staat daarnaast vol in de

aandacht van de media. Dit gecombineerd met het herhalen van bepaald gedrag uit het verleden, namelijk het gebruik van grote spandoeken en het scanderen van leuzen in het stadion, heeft een nieuwe traditie gecreëerd. De vorm van deze traditie is een traditie die sociale cohesie creëert, Camp Nou als bolwerk van Catalaans verzet brengt namelijk verschillende mensen die allen vóór Catalaanse autonomie zijn samen.

Ernest Gellner

Gellner stelt dat een verandering van agrarische samenleving naar een industriële samenleving ervoor zorgde dat oude maatschappijstructuren verdwenen en dat er ruimte kwam voor nieuwe bindende organisaties.

FC Barcelona wist onder het juk van zowel dictator De Rivera als onder generaal Franco een functie als sociaal-cultureel bindend instituut te veroveren. In het hernieuwde conflict in 2017 is er echter geen sprake van een Spaanse dictatuur, en heeft de shift van agrarische naar industriële samenleving ook al lang plaatsgevonden en zijn haar gevolgen niet meer relevant. Analyse van het primair bronmateriaal wijst dan ook uit dat lang niet iedere Catalaan FC Barcelona nog als sociaal-cultureel bindend instituut ziet. Dit valt zowel te wijten aan het feit dat het instituut FC Barcelona niet meer die vrijplaats is voor het uiten van Catalaans cultuur die het ooit was. Dit is niet nodig, want de Catalaanse cultuur kan in 2017 gewoon en plein public geuit worden.

Daarnaast wijst onderzoek uit dat veel Catalanen in de 21^e eeuw zich ook Spanjaard voelen en veel minder strikt nationalistisch zijn dan het Catalaans nationalisme dat door FC Barcelona soms uitgedragen wordt.⁴⁴ Hieruit is af te leiden dat de politiek-culturele kloof tussen Spanje en Catalonië toch kleiner is dan op veel momenten in de geschiedenis, en dat er vanwege deze kleinere politiek-culturele kloof ook een kleinere sociaal-culturele rol voor Barça is weggelegd.

Kosaku Yoshino

Yoshino definieert cultureel nationalisme als het versterken van de nationale gemeenschap door het versterken van de individuele culturele identiteit. Twee groepen zijn nauw betrokken bij dit proces; aan de ene kant de denkende elite, de groep die ideeën en idealen

---

⁴⁴ César García, 'Nationalism, identity, and fan relationship building in Barcelona Football Club', *International Journal of Sport Communication* 5 (2012) 1, 1-15, p.2.

over de culturele identiteit formuleert, aan de andere kant de sociale groep(en) die deze ideeën en idealen ontvangen en verbinden aan hun eigen maatschappelijke activiteiten.

Uit de analyse van het primair bronmateriaal is op te maken dat ook in 2017 verschillende personen binnen FC Barcelona, alsmede het sociaal instituut FC Barcelona zelf, ideeën en idealen over de Catalaanse culturele identiteit formuleren. Zo wordt deze culturele identiteit door Andrés Iniesta en Ernesto Valverde geschetst als een identiteit die haar cultureel-politieke waarden en normen hoog in het vaandel heeft staan, maar tegelijkertijd wel open staat voor dialoog en rust. Daartegenover roept Pep Guardiola op tot fel protest en schetst de club zelf in een persbericht dat zij staat voor democratie, vrijheid van meningsuiting, en zelfbeschikking, en dat zij daarom steun biedt aan de Catalaanse onafhankelijkheidsstrijd. Ook hier worden dus bepaalde idealen voor de Catalaanse culturele identiteit geformuleerd. Volgens Guardiola is dit een identiteit die staat voor strikte bescherming van haar eigen culturele waarden, en de club Barça stelt dat democratie, vrijheid van meningsuiting, en zelfbeschikking onderdelen zijn van de Catalaanse identiteit.

De andere groep die betrokken is bij het proces van versterken van de individuele culturele identiteit is de groep die de geformuleerde idealen en ideeën ontvangt. In 2017 ging het proces van implementatie van deze ideeën en idealen veelal via de media. *Socios*, Barça supporters, en Catalaanse inwoners, allen werden zij beïnvloed door bovenstaande personen en Barcelona FC als instituut, via de media. Het is aannemelijk te denken dat *socios* en aanhangers van de club, de geformuleerde idealen en ideeën makkelijk overnemen, en dat hierdoor dus de individuele Catalaanse culturele identiteit versterkt wordt. Deze thesis heeft helaas echter geen bewijs voor deze stelling kunnen vinden. Het is namelijk moeilijk vast te stellen wat nu precies de invloed van deze implementatie van idealen en ideeën is op de individuele culturele identiteit van de ontvangende personen.

H5: Conclusie

Al met al kan er gesteld worden dat FC Barcelona door de jaren heen verschillende maatschappelijke rollen in het Catalaanse proces van natie- en cultuurvorming gespeeld heeft. De club was in het verleden vaak een vrijplaats waar Catalaanse cultuur in de vorm van de Catalaanse taal en symbolen, geuit kon worden. Dit zorgde er uiteindelijk voor dat FC Barcelona zelf een nieuw uitgevonden traditie werd. De club werd zelfs zo nauw verbonden met Catalaans cultuur-nationalisme dat zij een symbool werd voor Catalaanse cultuur en Catalaanse vrijheid. In 2017 wordt het stadion Camp Nou een bolwerk van Catalaanse verzet tegen Madrid. Op verschillende manieren gebruikt men het stadion ten behoeve van de Catalaanse strijd voor onafhankelijkheid en uiteindelijk vormt zich ook hier een nieuwe uitgevonden traditie: Camp Nou als symbool voor Catalaans verzet.

Daarnaast zien we, zo wel in hoofdstuk drie als in hoofdstuk vier, dat er binnen FC Barcelona ideeën en idealen over de Catalaanse identiteit geformuleerd werden en worden. Belangrijke Barça-personen treden op in het publiek en beschrijven kenmerken van de Catalaanse identiteit als democratisch, zelfbeschikkend en vrij. En ook de club als sociaal instituut draagt bij aan de Catalaanse strijd voor onafhankelijkheid door bijvoorbeeld protesten te faciliteren. De club's *socios*, toeschouwers, en inwoners van Catalonië, zullen zeker beïnvloed worden door deze geformuleerde ideeën en idealen over de Catalaanse identiteit. Maar in hoeverre dit nou ook daadwerkelijk hun eigen individuele culturele identiteit versterkt, heeft deze thesis niet boven water kunnen halen. Dit zou wel een interessant onderwerp voor vervolgonderzoek kunnen zijn; een historisch-sociologische studie naar wat nu precies de verhouding is tussen FC Barcelona en haar *socios* en toeschouwers, op het gebied van de implementatie van cultuur-nationalistische waarden.

Tevens moet er hier nog een kanttekening geplaatst worden bij de aannahme dat FC Barcelona als voorstander van het Catalaans (cultuur)nationalisme symbool staat voor de gehele Catalaanse maatschappij. Dit is namelijk niet zo. Barcelona FC heeft zich in het verleden (onder clubpresident Nuñez) ook onttrokken aan het Catalaans nationalisme, en ook toen bleef de club functioneren binnen de Catalaanse maatschappij. Ook anno 2017 zijn er veel Catalanen die zich ook Spanjaard voelen. En toch zijn ook zij Barça-supporter.

Literatuurlijst

Literatuur

Chadwick, Simon, en Dave Arthur, 'Més que un club (more than a club): the commercial development of FC Barcelona', in: Simon Chadwick en Dave Arthur (red.), *International cases in the business of sport* (London 2008) 2-12.

García, César, 'Nationalism, identity, and fan relationship building in Barcelona Football Club', *International Journal of Sport Communication* 5 (2012) 1, 1-15

Gellner, Ernest, *Nations and nationalism* (New York 2008).

Giog, Ramón Llopis, 'National orientation, universal outlook—The symbolic capital of FC Barcelona in the global era', *European Journal for Sport and Society* 5 (2008) 1, 63-71.

Hobsbawm, Eric, 'Introduction: Inventing traditions', in: Eric Hobsbawm en Terence Ranger (red.), *The invention of tradition* (Cambridge 2012) 1-14.

Ignatieff, Michael, *Blood and belonging: Journeys into the new nationalism* (New York 1995).

Jacobson, Stephen, 'Law and Nationalism in Nineteenth-Century Europe: The Case of Catalonia in Comparative Perspective', *Law and History Review* 20 (2002) 2, 307-347.

Scheerder, Jeroen, Guy Pauwels, and Bart Vanreusel, 'Sport en inburgering. Een empirische analyse van de relatie tussen sportbeoefening en sociaal kapitaal', *Tijdschrift voor sociologie* 25 (2004) 4, 417-450.

Shobe, Hunter, 'Football and the politics of place: Football Club Barcelona and Catalonia, 1975–2005', *Journal of cultural geography* 25 (London 2008) 1, 87-105.

Shobe, Hunter, 'Place, identity and football: Catalonia, catalanisme and football club Barcelona, 1899–1975', *National identities* 10 (2008) 3, 329-343.

Puig, Nuria, Oscar Garcia en Carles Lopez, 'Sports Clubs in Spain', in: Klaus Heinemann (red.), *Sport clubs in various European countries* (Stuttgart 1999), 71-101

Pujadas, Xavier and Carles Santacana, 'La mercantilización del ocio deportivo en España. El caso del fútbol 1900-1928' *Historia social* 41 (2001), 147-167.

Xifra, Jordi, 'Soccer, civil religion, and public relations: Devotional–promotional communication and Barcelona Football Club', *Public Relations Review* 34 (2008) 2, 192-198.

Yoshino, Kosaku, *Cultural nationalism in contemporary Japan: A sociological enquiry* (Hove 1992).

(Krant)artikelen van website

BBC News, 'Barcelona fans allowed to bring Estelada flags to Copa del Rey final' (versie 20 mei 2016), <http://www.bbc.com/sport/football/36343124> (17 januari 2018).

BBC News, 'Camp Nou symbol of Catalan identity' (versie 11 december 2008), <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/7773767.stm> (17 januari 2018).

BBC News, 'Catalan referendum: Anti-police strike hits public services' (versie 3 oktober 2017), <http://www.bbc.com/news/world-europe-41479048> (17 januari 2018).

BBC News, 'Catalan referendum: How FC Barcelona found themselves at centre of issue' (versie 1 oktober 2017), <http://www.bbc.com/sport/football/41461197> (17 januari 2018).

BBC News, 'Catalonia independence: FC Barcelona coach coy on crisis' (versie 27 oktober 2017), <http://www.bbc.com/news/world-europe-41784364> (17 januari 2018).

BBC News, 'Spirit of Catalonia at the heart of Barcelona FC' (versie 26 mei 2011), http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/9497378.stm (17 januari 2018).

BBC News, 'Where would FC Barcelona be in an independent Catalonia?' (versie 23 september 2017), <http://www.bbc.com/news/world-europe-41346846> (17 januari 2018).

Catalannews, 'Catalonia on strike in protest against Spain's police violence' (versie 3 oktober 2017) <http://www.catalannews.com/society-science/item/catalonia-on-strike-in-protest-against-spain-s-police-violence-2> (15 januari 2018).

Catalannews, 'FC Barcelona, among the organizations rejecting anti-referendum police operations' (versie 20 september 2017) <http://www.catalannews.com/politics/item/fc-barcelona-among-the-organizations-rejecting-anti-referendum-police-operation> (18 januari 2018).

Catalannews, 'FC Barcelona will support vote on Catalan independence' (versie 10 mei 2017), <http://www.catalannews.com/politics/item/fc-barcelona-will-support-vote-on-catalan-independence> (18 januari 2018).

Fan Club Barcelona, 'vierde manier om socio te worden' (versie 8 februari 2011), <http://www.fanclubbarcelona.nl/nieuws/vierde-manier-om-socio-te-worden-1491.html> (16 januari 2018).

Francesc J. Gimeno, 'What Javier Tebas is not saying about la Liga & Catalan independence' (versie 9 oktober 2017), <https://www.sport-english.com/en/news/barca/what-javier-tebas-is-not-saying-about-la-liga--catalan-independence-6341963> (14 november 2017).

Nederlandse Omroep Stichting, 'Barcelona speelt tegen Las Palmas achter gesloten deuren' (versie 1 oktober 2017), <https://nos.nl/artikel/2195672-barcelona-speelt-tegen-las-palmas-achter-gesloten-deuren.html> (10 januari 2018).

Nederlandse Omroep Stichting, 'Barcelona zegeviert in duel omgeven door politieke protesten' (versie 4 november 2017), <https://nos.nl/artikel/2201330-barcelona-zegeviert-in-duel-omgeven-door-politieke-protesten.html> (20 december 2017).

Nederlandse Omroep Stichting, 'Catalaan Piqué uitgejouwd door Spaanse fans' (versie 2 oktober 2017), <https://nos.nl/video/2195943-catalaan-pique-uitgejouwd-door-spaanse-fans.html> (14 november 2017).

Nederlandse Omroep Stichting, 'FC Barcelona steunt Catalaans streven naar onafhankelijkheid' (versie 21 september 2017), <https://nos.nl/artikel/2194159-fc-barcelona-steunt-catalaans-streven-naar-onafhankelijkheid.html> (14 november 2017).

Nederlandse Omroep Stichting, 'Guardiola haalt uit naar Spaanse regering, Valverde wil vooral rust' (versie 4 november 2017), <https://nos.nl/artikel/2201240-guardiola-haalt-uit-naar-spaanse-regering-valverde-wil-vooral-rust.html> (10 januari 2018).

Nederlandse Omroep Stichting, 'Iniesta en voorzitter FC Barcelona roepen op tot dialoog' (versie 6 oktober 2017), <https://nos.nl/artikel/2196450-iniesta-en-voorzitter-fc-barcelona-roepen-op-tot-dialoog.html> (10 januari 2018).

Nederlandse Omroep Stichting, 'Praten over Catalonië tijdens Kerst? 'Nee, snel over voetbal beginnen'' (versie 20 december 2017), <https://nos.nl/artikel/2208488-praten-over-catalonie-tijdens-kerst-nee-snel-over-voetbal-beginnen.html> (8 januari 2018).

NRC Handelsblad, 'Catalonië is Spanje', zingen de fans van Atlético' (versie 15 oktober 2017), <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/10/15/maak-ons-niets-wijs-catalonie-is-spanje-13509241-a1577326> (10 januari 2018)

NRC Handelsblad, 'Dit is de grote tegenstander van Carles Puigdemont' (versie 17 december 2017), <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/12/17/dit-is-de-vrouwelijke-tegenstander-van-carles-puigdemont-a1585285> (17 januari 2018).

NRC Handelsblad, 'Rajoy grijpt hard in tegen 'rebellend' Catalonië' (versie 21 oktober 2017) <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/10/21/rajoy-grijpt-hard-in-tegen-rebellerend-catalonie-13606135-a1578180> (17 januari 2018).

NRC Handelsblad, 'Spaanse fans fluiten Catalaanse voetbalheld Piqué uit' (versie 3 oktober 2017) <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/10/03/spaanse-fans-fluiten-catalaanse-voetbalheld-pique-uit-13313366-a1575773> (10 januari 2018).

NRC Handelsblad, 'Tien redenen waarom de Catalanen zich willen afscheiden' (versie 26 september 2017), <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/09/26/waarom-een-deel-van-de-catalanen-zich-wil-afschieden-13195721-a1574898> (10 januari 2018).

Appendix

Bijlage 1

Primair bronmateriaal

Media: NRC Handelsblad, BBC News, Nederlandse Omroep Stichting (NOS), Catalannews.com

1. NRC Handelsblad, 'Dit is de grote tegenstander van Carles Puigdemont' (versie 17 december 2017), <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/12/17/dit-is-de-vrouwelijke-tegenstander-van-carles-puigdemont-a1585285> (17 januari 2018).

Inés Arrimadas García is een Catalaanse politica die staat voor meer verbondenheid tussen Spanje en Catalonië. Zij geeft stem aan de Catalanen die tegen de onafhankelijkheidsstrijd zijn. Wanneer het in de profielschets van de NRC gaat over haar jeugd beschrijft ze hoe ze, ondanks dat ze toen nog in Andalusië woonde, zich aangetrokken voelde door Pep Guardiola als speler bij FC Barcelona. Een jeugdvriendin van Inés vertelt daarna hoe zij Inés haar eerste Catalaanse woorden én het clublied van Barça leerde.

2. Nederlandse Omroep Stichting, 'Praten over Catalonië tijdens Kerst? 'Nee, snel over voetbal beginnen''(versie 20 december 2017), <https://nos.nl/artikel/2208488-praten-over-catalonie-tijdens-kerst-nee-snel-over-voetbal-beginnen.html> (8 januari 2018).

Interview met mensen op straat tijdens een kerstmarkt in Barcelona. Een oud echtpaar zegt dan 'snel over voetbal beginnen' als tijdens het kerstdiner de situatie vanwege politieke meningsverschillen ongemakkelijk dreigt te worden. Dit toont dus aan dat zij voetbal en politiek niet altijd als verweven zien.

3. Nederlandse Omroep Stichting, 'Barcelona zegeviert in duel omgeven door politieke protesten' (versie 4 november 2017), <https://nos.nl/artikel/2201330-barcelona-zegeviert-in-duel-omgeven-door-politieke-protesten.html> (20 december 2017).

Het artikel beschrijft dat een wedstrijd in Camp Nou (stadion Barça) ook het decor was van verschillende politieke protesten tegen het feit dat acht Catalaanse politici opgepakt

werden door de Spaanse overheid. Het publiek scandeerde leuzen en er werden spandoeken getoond waarin werd opgeroepen tot 'vrijheid' en 'gerechtigheid'.

4. Nederlandse Omroep Stichting, 'Guardiola haalt uit naar Spaanse regering, Valverde wil vooral rust' (versie 4 november 2017), <https://nos.nl/artikel/2201240-guardiola-haalt-uit-naar-spaanse-regering-valverde-wil-vooral-rust.html> (10 januari 2018).

Het artikel meldt dat Pep Guardiola [oud-speler en coach van Barça] zich herhaaldelijk uitspreek vóór Catalaanse onafhankelijkheid. Het artikel zegt letterlijk: 'en dus gaat het bij hem al weken niet alleen meer over voetbal'. Bijgevoegd aan het artikel is een filmpje waarin we de Guardiola zien tijdens een voetbalpersconferentie (!) en waarin hij zegt dat de Spaanse regering het Catalaanse referendum moet accepteren. Daarna verschiet beeld naar de huidige coach van FC Barcelona Ernesto Valverde. Hij stelt dat hij als sinds het begin van het seizoen veel vragen krijgt over de Catalaanse politieke situatie. En dat de club haar mening heeft toegedicht in een persbericht. Daarna roept hij vooral op tot een afname van de spanning.

Verderop in het bericht staat ook nog dat Barcelona op de dag van het referendum haar competitiewedstrijd (ook die dag) achter gesloten deuren afwerkte.

5. Nederlandse Omroep Stichting, 'Barcelona speelt tegen Las Palmas achter gesloten deuren' (versie 1 oktober 2017), <https://nos.nl/artikel/2195672-barcelona-speelt-tegen-las-palmas-achter-gesloten-deuren.html> (10 januari 2018).

Het artikel vertelt de lezer dat Barça de dag van het Catalaanse referendum er voor gekozen heeft om achter gesloten deuren te spelen. In een statement heeft de club schijnbaar afstand genomen van het politie optreden vandaag in Catalonië en wil daarom de wedstrijd zonder publiek spelen. Het officiële statement van die dag is toegevoegd aan het bericht:

FCBARCELONA

STATEMENT

FC Barcelona condemns the events which have taken place in many parts of Catalonia today in order to prevent its citizens exercising their democratic right to free expression.

Given the exceptional nature of events, the Board of Directors have decided that the FC Barcelona first team game against Las Palmas will be played behind closed doors following the Professional Football League's refusal to postpone the game.

Barcelona, 1 October 2017

6. NRC Handelsblad, 'Catalonië is Spanje', zingen de fans van Atlético' (versie 15 oktober 2017), <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/10/15/maak-ons-niets-wijs-catalonie-is-spanje-13509241-a1577326> (10 januari 2018)

Het artikel beschrijft de intense sfeer tijdens de voetbalwedstrijd Atlético Madrid – FC Barcelona waar Spaans nationalistische uitingen de sfeer in het stadion kleurden en waar Catalaanse voetballer Piqué (zie inleiding) de hele wedstrijd uitgefloten wordt. Daarnaast noemt het artikel "Camp Nou wederom een bolwerk van verzet" waar in het stadion het spandoek hangt: 'Catalonia is not Spain'.

7. NRC Handelsblad, 'Spaanse fans fluiten Catalaanse voetbalheld Piqué uit' (versie 3 oktober 2017) <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/10/03/spaanse-fans-fluiten-catalaanse-voetbalheld-pique-uit-13313366-a1575773> (10 januari 2018).

Het artikel beschrijft hoe de Spaanse voetballer Gerard Piqué uitgefloten werd tijdens een training van de Spaanse nationale ploeg. De gemoederen liep zo hoog op dat zelfs de politie de supporters tot bedaren moest brengen. Piqué heeft zich openlijk gemanifesteerd als Catalaanse separatist.

8. Catalannews, 'Catalonia on strike in protest against Spain's police violence' (versie 3 oktober 2017) <http://www.catalannews.com/society-science/item/catalonia-on-strike-in-protest-against-spain-s-police-violence-2> (15 januari 2018).

Het artikel beschrijft een Catalaanse geweldloze demonstratie vóór Catalaanse onafhankelijkheid. Verscheidene grote instituten nemen deel aan dit vreedzame protest waaronder ook FC Barcelona, waar niet gevoetbald wordt die dag, en het museum ook gesloten wordt.

9. Catalannews, 'FC Barcelona, among the organizations rejecting anti-referendum police operations' (versie 20 september 2017) <http://www.catalannews.com/politics/item/fc-barcelona-among-the-organizations-rejecting-anti-referendum-police-operation> (18 januari 2018).

Het artikel beschrijft een publiek statement van FC Barcelona waarin de club de Spaanse politieke acties tegen het Catalaanse referendum bekritiseert. Daarnaast stelt FC Barcelona ook dat zij de (politieke) wil van de meerderheid van het Catalaanse volk zal blijven steunen.

10. Catalannews, 'FC Barcelona will support vote on Catalan independence' (versie 10 mei 2017), <http://www.catalannews.com/politics/item/fc-barcelona-will-support-vote-on-catalan-independence> (18 januari 2018).

[artikel van 10 mei 2017, catalannews.com]

Het artikel beschrijft hoe FC Barcelona bekend maakt het 'National Pact for Referendum' te steunen. Dit 'Pact for Referendum' verzamelt handtekeningen om daarmee een daadwerkelijk referendum voor Catalaanse onafhankelijkheid te bewerkstelligen.

11. NRC Handelsblad, 'Tien redenen waarom de Catalanen zich willen afscheiden' (versie 26 september 2017), <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/09/26/waarom-een-deel-van-de-catalanen-zich-wil-afschieden-13195721-a1574898> (10 januari 2018).

Het artikel beschrijft tien redenen waarom veel Catalanen zich willen afscheiden van Spanje. Bij reden negen staat vermeld dat FC Barcelona niet meer mee zal dingen om de Spaanse titel. Volgens Tito Hernández, vice-voorzitter van fanclub *Johan*, vindt de club wel onderdak in een andere competitie.

12. Nederlandse Omroep Stichting, 'Iniesta en voorzitter FC Barcelona roepen op tot dialoog' (versie 6 oktober 2017), <https://nos.nl/artikel/2196450-iniesta-en-voorzitter-fc-barcelona-roepen-op-tot-dialoog.html> (10 januari 2018).

Het artikel beschrijft hoe de Spaanse voetballer van FC Barcelona Andrés Iniesta en de huidige voorzitter Josep Maria Bartomeu oproepen tot dialoog in het conflict tussen Spanje en Catalonië. Iniesta roept vooral op tot vreedzaam overleg, terwijl Bartomeu er nog aan toe voegt dat FC Barcelona een proces eist waarin de dialoog en onderhandelingen voor een oplossing moeten zorgen in Catalonië. En om dit te bereiken moet er volgens hem rekening gehouden worden met de wens van de meerderheid van het Catalaanse volk.

13. Nederlandse Omroep Stichting, 'FC Barcelona steunt Catalaans streven naar onafhankelijkheid' (versie 21 september 2017) <https://nos.nl/artikel/2194159-fc-barcelona-steunt-catalaans-streven-naar-onafhankelijkheid.html> (10 januari 2018).

Het artikel beschrijft hoe FC Barcelona een statement naar buiten brengt waarin zij de strijd voor Catalaanse onafhankelijkheid openlijk steunen. Het artikel bevat een afbeelding van het officiële persbericht:

COMMUNIQUE

In the wake of the events that have transpired in recent days and, especially, today, with regard to the current political situation in Catalonia, FC Barcelona, in remaining faithful to its historic commitment to the defense of the nation, to democracy, to freedom of speech, and to self-determination, condemns any act that may impede the free exercise of these rights.

Therefore, FC Barcelona publicly expresses its support for all people, entities, and institutions that work to guarantee these rights.

FC Barcelona, in holding the utmost respect for its diverse body of members, will continue to support the will of the majority of Catalan people, and will do so in a civil, peaceful, and exemplary way.

14. BBC News, 'Catalonia independence: FC Barcelona coach coy on crisis' (versie 27 oktober 2017), <http://www.bbc.com/news/world-europe-41784364> (17 januari 2018).

Het artikel beschrijft hoe de huidige coach van FC Barcelona, Ernesto Valverde, weigert om meegesleurd te worden in het Spaanse – Catalaanse conflict. Daarnaast stelt het artikel dat FC Barcelona als club in het conflict niet als neutrale toeschouwer gezien kan worden. Bijgevoegd in het artikel is de volgende foto waarop we FC Barcelona fans tijdens een wedstrijd een spandoek zien vasthouden met daarop de tekst 'het is nu of nooit'.

15. BBC News, 'Where would FC Barcelona be in an independent Catalonia?' (versie 23 september 2017), <http://www.bbc.com/news/world-europe-41346846> (17 januari 2018).

Het artikel gaat in op de vraag waar FC Barcelona staat mocht Catalonië zich afscheiden van Spanje. Het artikel stelt dat FC Barcelona duidelijk Catalaanse kleur kiest in het nieuw opgelaaide conflict. Bestuurders van de club stellen echter wel dat zij geen politici zijn, en dat de club geen 'ja' kan stemmen in het referendum. Toch heeft de club het toegestaan dat pro-Catalaanse onafhankelijkheid protesten plaatsvinden in het stadion Camp Nou.

16. BBC News, 'Catalan referendum: How FC Barcelona found themselves at centre of issue' (versie 1 oktober 2017), <http://www.bbc.com/sport/football/41461197> (17 januari 2018).

Het artikel opent met een foto van spelers van het team van FC Barcelona die een trainingsshirt dragen in de kleuren van Catalonië. Pas net voor het begin van de wedstrijd wisselden zij de shirts voor het normale thuis tenue. Het artikel beschrijft dat het gezien Barça's historie onvermijdelijk was dat de club een rol ging spelen in het huidige conflict. Het artikel beschrijft dat het opmerkelijk is dat La Liga (de Spaanse voetbalcompetitie) besloot om de wedstrijd FC Barcelona – Las Palmas op dezelfde dag als het Catalaanse referendum plaats te laten vinden. Barça reageerde hier op door de wedstrijd achter gesloten deuren te laten plaatsvinden (zodat haar supporters zich op het referendum konden focussen) en besloot op het grote scoreboard in het stadion het woord 'democratie' af te beelden.

17. BBC News, 'Catalan referendum: Anti-police strike hits public services' (versie 3 oktober 2017), <http://www.bbc.com/news/world-europe-41479048> (17 januari 2018).

Het artikel stelt dat FC Barcelona deelneemt aan het protest vóór Catalaanse onafhankelijkheid. Geen van de professionele of jeugd teams zal de dag van het protest spelen.

18. BBC News, 'Spirit of Catalonia at the heart of Barcelona FC' (versie 26 mei 2011), http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/9497378.stm (17 januari 2018).

Het artikel beschrijft dat voor de fans van FC Barcelona het supporten van hun team niet alleen gaat om voetbal maar ook verbonden is met het behoud van de Catalaanse identiteit en cultuur. Het artikel stelt dat FC Barcelona onder het regime van Franco een symbool werd voor democratie en Catalaans protest tegen de Spaanse onderdrukking.

19. BBC News, 'Barcelona fans allowed to bring Estelada flags to Copa del Rey final' (versie 20 mei 2016), <http://www.bbc.com/sport/football/36343124> (17 januari 2018).

Het artikel beschrijft hoe FC Barcelona fans de zogenaamde 'Estelada' (pro-Catalaanse onafhankelijkheidsvlag) mee wilden nemen naar de Spaanse bekerfinale. Dit werd verboden door het overheidsorgaan in Madrid. Na protest hiertegen besloot de rechter dat de vlaggen toch wel mee het stadion in mochten.

20. BBC News, 'Camp Nou symbol of Catalan identity' (versie 11 december 2008), <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/7773767.stm> (17 januari 2018).

Het artikel beschrijft hoe FC Barcelona's stadion een symbool is voor Catalaanse identiteit. Het artikel stelt dat tijdens Franco's regime het stadion van Barça een tijd lang de enige plek was waar men nog Catalaans kon spreken.